

» punctum ad trutinam diligenter revocavi, legens ac re-
 » legens auctores omnes quotquot ad manus potui habere
 » modernos, qui pro rigida sententia certabant, promptus
 » a mea sententia desciscere statim ac non amplius certa
 » mihi appareret; prout enim plures opiniones quas ali-
 » quando tanquam probabiles habui, postea non erubui
 » eas reprobare, ita, imo tanto magis non erubuissem
 » hanc sententiam, quæ majoris est momenti, retractare.
 » Sed quo diligentius rationes nostræ sententiæ perpen-
 » dere satagi, eo magis certæ mihi visæ sunt. »

Post mortem *S. Ligorii*, anno 1787, conflictus inter Tutioristas et Probabilistas utrinque moderatos non cessavit in Italia. Apud nos erat inauditus. Non nisi post finem imperii Napoleonis cœpit innotescere. Prima fronte læsit animos. Præsules, sacerdotes muneribus sacri ministerii incumbentes et seminariorum directores, ad illum suscipiendum imparati communiter judicaverunt duas opiniones contradictorias æqualiter probabiles, animam constituere in vero dubio, et pronuntiarunt, juxta antiquam regulam ubique receptam, partem tutiorem eligendam esse. Ut probata non habebant argumenta in venerabili antiquitate inaudita, versus finem decimi sexti sæculi tantum excogitata, deinde toties repetita, quibus Probabilistæ conantur demonstrare dubium speculative deponi et conscientiam practice certam efformari posse.

Ab eo tempore plures visi sunt parati ad defendendum systema probabilismi moderati quale *S. Ligorius* defendebat, et multi illud de facto adoptarunt in praxi, tanquam moribus præsentis sæculi magis accommodatum et saluti animarum favorabilius.

Vetus regula, *In dubio pars tutior est eligenda*, simpliciter accepta, ut per tot sæcula ab omnibus accepta est, multo verior et dignior nobis videtur saltem quoad doctrinam Evangelii puram et sanctam speculative sump-tam. Quid autem in praxi faciendum suadeat prudentia, dicemus infra.

ARTICULUS QUARTUS.

QUID AGENDUM EST IN CONCURSU DUARUM OPINIONUM, QUARUM UNA EST MINUS TUTA ET MINUS PROBABILIS, ALTERA VERO SIMUL TUTIOR ET PROBABILIOR.

Multi contendunt, systemate probabilismi moderati semel admissio, necessario ulterius progrediendum esse et admittendum probabilismum in cunctis gradibus suis: nam, inquirunt, eadem rationes, sive extrinsecæ, ex numero et auctoritate doctorum petitæ, sive intrinsecæ, ex principiis reflexis supra expositis deductæ, valebunt pro benigniori probabilismo sicut pro rigidiori, quamdiu opinio minus tuta remanebit vere et solide probabilis. Si attendantur doctores probabilistæ, fere omnes dicunt cum *Sylvio*, t. II, p. 168: « Quando sunt duæ opiniones vere » probabiles, licitum est, relicta tutiori, sequi minus » probabilem, sive hæc, quæ minus probabilis est, sit » tutior, sive non. »

Si, in concursu duarum opinionum æque probabilium, dubium speculative deponi possit ope principiorum reflexorum, quare dubium, ope eorundem principiorum, deponi non posset cum una opinio est minus probabilis, modo vere et solide probabilis remaneat? Etenim principia invocata, sunt: 1° Qui agit probabiliter, agit prudenter, et qui agit prudenter non peccat. 2° Lex dubia non parit obligationem certam, seu non obligat. 3° In dubio melior est conditio possidentis. Porro, qui sequitur opinionem minus probabilem, sed vere probabilem, agit probabiliter; ergo et prudenter, ac proinde non peccat. Cum videt opinionem sibi oppositam tantum probabiliorem, de existentia legis libertatem suam coercentis dubitat; suam libertatem possidet; ergo melior est ipsius conditio, ac consequenter licite sequi potest opinionem minus tutam et simul minus probabilem.

PROPOSITIO.

In concursu duarum opinionum non licet sequi minus tutam et minus probabilem, relicta tutiori et probabiliori.

Prob. Scriptura sacra, auctoritate cleri Gallicani et rationibus theologicis.

1° *Scriptura sacra.* Eccli. III, 27 : *Qui amat periculum, in illo peribit.* Nonne qui sequitur opinionem minus tutam et minus probabilem, in concursu tutioris et probabilioris, periculo rem prohibitam faciendi se exponit?

Matth. VII, 14 : *Quam angusta porta et arcta via est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam.* Ibid. XI, 12 : *Regnum cælorum vim patitur et violenti rapiunt illud.* Si autem liceret sequi opinionem minus tutam et simul minus probabilem, lata esset porta et via quæ ducit ad vitam, et sine magna violentia regnum cælorum obtineri posset : fere enim nullum est vitium quod a nonnullis Probabilistis non fuerit excusatum ; ergo, etc.

Rom. XIV, 23 : *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Idem Apostolus, I Thess. V, 21 et 22 : *Omnia probate : quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos.* Qui autem sequitur opinionem minus tutam et minus probabilem, non potest agere ex intima persuasione suam actionem esse bonam ; dici non potest eum ab omni specie mala abstinere. Ergo 1°, etc.

2° *Auctoritate cleri Gallicani* qui, in comitiis generalibus anni 1700, multas damnavit propositiones habitas ut probabiles, inter quas præcedens invenitur, sub numero 122, notata ut falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, novam morum regulam novumque prudentiæ genus statuens, etc. In declaratione sic habetur apud *Bossuet*, t. VII, p. 401, et in opere *les Mémoires du Clergé*, t. I, p. 742 : « Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, » quam nec ipsi ut probabiliorum eligendam judicemus, » hoc novum, hoc inauditum, hoc certis ac notis auctoribus postremo demum sæculo proditum, et ab iisdem

» pro regula morum positum, repugnat huic effato a Patribus celebrato, *Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus* ; nec habere potest regulæ christianæ securitatem. » Ergo multo magis reprobatur ut novam et inauditam regulam juxta quam liceret sequi opinionem minus tutam et minus probabilem. Ergo 2°.

3° *Rationibus theologicis.* 1° Licite non agimus nisi prudenter judicemus honestam futuram esse actionem : at qui sequitur opinionem minus tutam et minus probabilem, prudenter judicare non potest suam actionem futuram esse honestam, cum graviores habeat rationes judicandi illam, e contra, futuram esse malam. 2° Opinio gravioribus impugnata rationibus, jam non est, respectu viri prudentis, vere probabilis, id est approbanda et in praxi sapienter sequenda. 3° In negotiis temporalibus alicujus momenti, ille certe non haberetur ut prudens, qui, relicta parte tutiori ac probabiliori, partem minus tutam et minus probabilem eligeret ; ergo a fortiori qui sic agit in negotio salutis. 4° Admissa sententia quæ tenet licitum esse sequi opinionem minus tutam et minus probabilem, modo judicetur vere probabilis, lugendæ inde profluent conclusiones : nam permultæ absurdæ et scandalosæ propositiones habitæ sunt ut vere ac solide probabiles ; v. g., hominem non teneri actum perfectæ charitatis per totam vitam semel elicere, nisi in articulo mortis ; licitum esse absolute desiderare mortem patris ob hæreditatem ejus proventuram ; filium gaudere posse de parricidio a se in ebrietate patrato, propter ingentes divitias inde secutas ; virum equestrem, ad duellum provocatum, illud acceptare posse, ne timiditatis notam apud alios incurrat ; concubinarium non teneri ejicere concubinam si, ea deficiente, nimis ægre vitam ageret, etc. Ergo 3°, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Objiciunt quidem Probabilistæ, 1° Christum dixisse : *Jugum meum suave est et onus meum leve* Matth. XI, 30, et nos illud aggravare velle ; 2° opinionem vere probabilem non ideo suam amittere probabilitatem, quia occurrat alia opinio ipsa probabilior, sicut scientia Petri non

cessat, quia ei comparatur major scientia Pauli; 3° semper remanere libertatem, donec certum sit existere legem eam cohibentem; 4° summos Pontifices non semel dispensasse in casibus in quibus minus probabile erat eos dispensare posse.

Respondemus vero per ordinem :

1° Per gratiam supernaturalem jugum Christi efficitur suave et onus ejus leve : anima fidelis, illud ex amore portans, tanta perfusa est abundantia pacis internæ, ut omnes creaturæ nihil simile præstare possint. Numquid inde concludi potest angustam non esse portam et arctam viam quæ ducit ad vitam aut regnum cælorum vim non pati respectu hominum vitiis infectorum, falsis ideis imbutorum, timore dicto *respectu humano* oppressorum, multisque aliis causis versus terram et carnis voluptates inclinatorum?

2° Falsum est opinionem, quæ seorsim spectata vere fuisset probabilis, suam conservare probabilitatem in conflictu cum alia probabiliori : probabilitas enim supponit rationes graves; sed rationes per rationes oppositas minuuntur, et gravitas earum ea proportione decrescit, qua gravitas oppositarum in mente nostra convalescit. Ergo. Comparatio in exemplum adducta nihil aliud est quam sophistica subtilitas : scientia enim Pauli nullatenus opponitur scientiæ Petri. Illam ergo nec destruit, nec minuit.

3° Merito dici non potest remanere libertatem aut libertatis possessionem, dum opinio minus tuta est impugnata per opinionem tutiorem et probabiliozem : tunc probabilius est non licere amplecti opinionem minus tutam in praxi, ac proinde libertatem, ut hic intelligitur, non existere. Quid dicat sensus communis? Quid responderent fideles illitterati sic interrogati: Verisimile est hanc actionem esse malam, licetne eam facere? Omnes statim responderent negative. Analysis systematis Probabilistarum ad hoc tamen reducitur punctum. Sanæ moralis regulæ multo securius simplici corde et bona fide quam intricatis subtilitatibus logicis stabiliuntur : si hinc con-

cludatur nec licitum esse sequi opinionem minus tutam in concursu æque probabilis et tutioris, non obstat.

4° Summi Pontifices dispensarunt in casibus in quibus judicabant se probabilius habere facultatem dispensandi, quamvis alii contrariam haberent opinionem. Nihil inde contra nos inferri potest.

ARTICULUS QUINTUS.

QUID AGERE DEBEAT CONFESSARIUS ERGA PŒNITENTEM
DOCTRINAM PROBABILISTARUM IN PRAXI SEQUEMTEM.

1° Advertendum opiniones non esse in eodem gradu probabiles respectu omnium, nec constanter respectu ejusdem personæ; earum enim probabilitas pendet a rationibus mentem plus minusve ad adhærendum inclinantibus : porro rationes quæ uni videntur graves, alteri videntur leves, et sæpe quæ visæ fuerant leves, post maturius examen eidem personæ videntur graves, aut vicissim, quæ judicabantur graves, apparent leves.

Qui fatetur opinionem minus tutam sibi videri minus probabilem, et tamen vult eam sequi, prudenter judicare non potest suam actionem futuram esse bonam; ergo saltem communiter absolvi non potest.

Idem dicendum est de eo qui fatetur se versari in dubio practico, et nihilominus partem minus tutam sequitur.

2° Absolvi non potest pœnitens sequi volens opinionem generaliter habitam ut erroneam, perniciosam, definitionibus aut praxi Ecclesiæ contrariam, etsi dicat eam sibi videri probabiliozem; quia sufficienti non nititur ratione ut conscientiam practice certam habeat. Excipitur si in inculpabili versetur ignorantia, et prudenter moneri non debeat, juxta quod diximus, t. III, in Tractatu de Pœnitentia, de obligatione monendi et erudiendi ignorantes.

3° Si vero opinio sit in materia apud doctores controversa et gravibus nitatur rationibus, confessarius judicans eam esse minus probabilem, exigere non potest ut pœnitens, præsertim doctus, qui illam habet ut probabilio-

rem, sententiam mutet; confessarius enim, ut in Tractatu de Pœnitentia diximus, non est opinionum iudex; ipsius non est officium controversias auctoritate sua dirimere.

4° Probabilismus moderatus, a nobis supra expositus et a S. Ligorio tam perseveranter defensus, est in materia controversa; multos habuit adversarios, sed etiam multos patronos: nunquam fuit damnatus, nec aliqua sententia vel indirecte læsus. Innocentius XI, decreto 2 martii 1679 superius relato, damnavit quidem usum opinionis probabilis in conferendis sacramentis, vel tenuis probabilitatis; sed in eodem decreto jussit omnibus ut « caveant ab omni censura et nota, nec non a quibus- » cumque conviciis contra eas propositiones quæ adhuc » inter catholicos hinc et inde controvertuntur, donec a » Sancta Sede recognitæ sint, et super iisdem propositionibus iudicium proferatur. »

Imo, Pius VII, die 10 maii 1803, confirmavit decretum S. Cong. Rit. declarantis quod, cunctis operibus S. Alphonsi Mariæ a Ligorio, tam impressis quam manuscriptis, serio examinatis, nihil in eis censura dignum repertum fuerit. Leo XII, per breve diei 19 feb. 1825, laudavit D. Marietti, typographum Taurinensem, dicens illum de religione optime meritum esse, opera sanctissimi et doctissimi S. Alphonsi Ligorio colligendo et in lucem edendo. Et S. Pœnitentiaria ab eminenti cardinali de Rohan, archiepiscopo Vesunt., anno 1831 consulta, 1° *utrum sacræ theologiæ professor opiniones, quas in sua theologia morali profitetur B. Alphonsus a Ligorio, sequi tuto possit ac profiteri?* 2° *An sit inquietandus confessarius qui omnes B. Alphonsi a Ligorio sequitur opiniones in praxi sacri Pœnitentiæ tribunalis, hac sola ratione quod Sancta Sede Apostolica nihil in operibus ejus censura dignum repertum fuerit? Confessarius, de quo in dubio, non legit opera B. doctoris nisi ad cognoscendum accurate ejus doctrinam, non perpendens momenta rationesve quibus variæ nituntur opiniones; sed existimat se tuto agere eo ipso quod doctrinam, quæ nihil censura dignum continet, prudenter judicare queat sanam esse ac tutam, nec ullatenus sancti-*

tatis Evangelicæ contrariam, respondit die 5 julii 1831:

« Ad primum quæsitum: *Affirmative*, quin tamen inde » reprehendi censeantur qui opiniones ab aliis probatis » auctoribus traditas sequuntur.

» Ad secundum quæsitum: *Negative*, habita ratione » mentis Sanctæ Sedis circa approbationem scriptorum » servorum Dei ad effectum canonizationis. »

Card. de Rohan hanc S. Pœnitentiariæ responsionem præsentavit, die 22 julii ejusdem anni, summo Pontifici Gregorio XVI, regnanti, qui eam approbavit, et laudavit propositum quod sua Eminentia ei manifestavit, dictam responsionem publicam in sua diœcesi faciendi atque pastoralis instructione fulciendi.

5° Constat igitur licitum esse probabilismum S. Ligorii rationibus impugnare, sicut omnem propositionem disputationibus hominum relictam, sed a nemine damnari posse ut erroneum vel periculosum. Unde confessarius exigere non potest: 1° a sacerdote sacramentum Pœnitentiæ juxta principia S. Ligorii exercente, ut suam agendi rationem mutet; 2° nec a quolibet pœnitente ut, in concursu duarum opinionum æque probabilium, tutiorem semper amplectatur, modo persuasum habeat se in tali concursu opinionem minus tutam sequi posse. A fortiori pœnitentem opinioni vere controversæ bona fide adhærentem, de opposita non cogitantem, exhortari quidem posset ad partem tutiorem, si prævideret sua consilia ei profutura esse: at injuste absolutionem ei denegaret, quia non habet jus gravia imponendi onera sine certo fundamento. Unusquisque tutiorem partem in eo casu pro se eligens, optime agit; verum nullus hanc praxim tanquam de obligatione aliis præscribere potest. In hoc multi confessarii errarunt, tutius a suis pœnitentibus semper exigere volentes, dum minus tuta sæpe sibi permittebant.

6° Hac regula recte intellecta et ab omnibus admissa, uniformitas tam optabilis inter confessarios multo facilius obtinetur. Si enim unusquisque propriam opinionem pœnitenti imponere possit aut debeat, tot ferme

erunt decisiones sibi oppositæ quot confessarii, et inde magna fidelium perturbatio vel scandalum : si vero omnes conveniant pœnitentem in materiis controversis ad partem tutiorem cogi non posse per absolutionis denegationem, cum facile judicari possit an sententia communiter habeatur ut controversa, cuncti fere in omnibus erunt sibi concordēs quoad absolutionis concessionem vel denegationem.

7° Non pauci hoc principium procul rejiciunt tanquam ad nimiam morum laxitatem deducens : nos e contra, contendimus illud pietati fidelium et saluti peccatorum multum favere ; confessarius enim hac doctrina imbutus, et vero gloriæ Dei ac animarum salutis zelo accensus, pœnitentes ad tutiora, imo et ad sublimiora virtutis culmina hortabitur, secundum illorum conditionem, capacitatem et dispositiones, nec tamen a sacramentorum participatione, saltem in Paschate, arcebit eos qui id tantum quod stricte præcipitur facere volunt. Dum ecclesiam et sacrum tribunal identidem adeunt, aliqua semper remanet spes eos ad meliorem adducendi frugem : nihil vero exspectandum est ab iis qui intempestiva severitate repulsi, sacramenta deserunt, in vitia magis ac magis labuntur, obdurescunt et frequenter in impœnitentia finali pereunt.

Audiamus, sub fine hujus quæstionis, *S. Alph. a Ligo-*rio, cui libenter annuimus :

« Cæterum protestor quod sicut confessarios illos non
 » approbo qui, nimie austeritati adhærentes, facile
 » damnant usum plurium opinionum quæ gravi funda-
 » mento nituntur : ita contra neque approbare possum
 » eos qui de facili opiniones sine certo fundamento tan-
 » quam probabiles acclamant. Confessarius, antequam
 » aliquam opinionem amplexetur, tenetur utique intrin-
 » secas rationes perpendere, et cum ei occurrit ratio ali-
 » qua convincens pro tutiori opinione, cui adæquatam
 » responsionem suppetere non aspicit, tunc oppositam
 » minus tutam amplecti non potest, quamvis plurimo-
 » rum doctorum auctoritas ipsi faveat, modo auctoritas

» non sit tanti ponderis, ut videretur ei magis quam
 » rationi apparenti deferendum.

» Quantum ad praxim deligendi opiniones, quæri solet
 » an expediat rigidas aut benignas præferre? Respondeo :
 » Ubi agitur de removendo pœnitente a periculo peccati
 » formalis, confessarius debet, generaliter loquendo, et
 » in quantum christiana prudentia suggerit, benignis
 » opinionibus uti ; ubi vero opiniones benignæ proxi-
 » mius reddunt periculum formalis peccati, prout sunt
 » nonnullæ auctorum opiniones, v. g., quoad vitandas
 » occasiones proximas, et aliæ hujus generis, tunc sem-
 » per expedit ut confessarius utatur, imo dico quod ipse,
 » ut medicus animarum, tenetur uti opinionibus tutio-
 » ribus, quæ pœnitentes ad se servandos in statu gratiæ
 » conducunt.

» Nescio autem quomodo possit cum bona conscientia
 » doceri, generice loquendo, quod pœnitenti qui, ob con-
 » fessionem suarum culparum jus certum ad absolutio-
 » nem jam fuerit adeptus, possit ipsa ei negari, eo quod
 » pœnitens inter duas æqualis ponderis opiniones nolit
 » tutiorem sequi. Hic est rigor ille quem immoderatum
 » et injustum procul dubio reputo et reprobo, cum aus-
 » teritas hæc causa esse potest ut plures animæ dam-
 » nentur. »

Sedulo ponderentur hæc principia, et manifestum erit
 ea ad nimiam laxitatem non deducere.

FINIS TRACTATUS DE CONSCIENTIA.